

ТАЙНАТА НА ШАНЕЛ

THE DRESSMAKER'S SECRET

Copyright © Lorna Cook, 2022

© Вера Джамбазова, *превод от английски*

© Фиделия Косева, *дизайнер на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2023

ISBN: 978-954-28-4396-2

ЛОРНА КУК

ТАЙНАТА НА
ШАНЕЛ

Превод от английски:
Вера Джамбазова

*На Натали – кръстница, повелителка на забавленията,
върховна жрица на щедростта и шампанското,
най-добрата приятелка на всички времена.*

Пролог

Хотел „Риц“, Париж, 1944 г.

Бойците от Съпротивата я извлякоха от покоите ѝ и я изкараха на улицата. Тя пищеше, молеше ги да я оставят на мира: „Нищо лошо не съм сторила!“. Това не ѝ помогна. Богато украсените стаи с меките им килими, китайски паравани и високи тавани някога бяха нейното убежище. Но през последните няколко седмици хотелът се бе превърнал в затвор, в който се криеше от външния свят. След дълги сражения Съпротивата победи и тя знаеше, че рано или късно ще ѝ потърсят сметка.

Мисълта за съдбата, която я очакваше, беше непоносима. Беше видяла с очите си как бръснеха главите на *les collaborateurs horizontales* – хоризонталните колаборационистки. С това название жигосваха жените, които бяха останали във Франция и бяха принудени да правят каквото се налага, за да оцелеят. Не и мъжете. О, не. Нищо не се казваше за мъжете, които доброволно се бяха поставили в услуга на врага, бяха съучастници на новия режим и разменяха на черния пазар стоки с окупаторите. За тях – нищо.

Вместо това жени като нея плащаха цената за непозволените си връзки. За това, че бяха потърсили в нечия прегръдка спасение от дългото пропадане в бездната от отчаяние и самота. Върху жените се изсипваше цялата кипнала агресия на унизената нация, жадуваща обновление и възмездие. Парижани се бяха поболели от цялото преживяно страдание,

от рисковете на партизанските действия, в които участваха, от арестите на Гестапо, които ги заплашваха, от депортирането на техни близки и приятели в концентрационни лагери, от изстрелите, които къртяха във въздуха, докато екзекутираха бойци от Съпротивата в покрайнините на града.

Най-последно бе настъпил дългоочакваният миг за разплата.

Затова я арестуваха. Дошъл беше нейният ред.

След като години наред успяваше да се измъкне на косяк, сега я арестуваха за всичко, което бе сторила през войната. И за всичко, което не беше.

Имаше само един избор. Трябваше да тръгне с тях. И да отрича всичко.

Глава 1

Аукцион на хотел „Риц“, Париж, 2018 г.

„Наддаването започва от...“

Огромният бял екран зад гърба на водещия обръщаше стойността на всяка обявена сума от евро в британски лири, долари и редица други валути. Ритмичните удари на чукчето му обявяваха за продадени предмети с астрономически цени, разкриващи богатството на няколкостотин души, дошли да изкупят мебелите от дългоочакваната разпродажба на парижкия „Риц“.

За античното легло, на което бе спала Мария Калас, или за бар стола, на който бе седял Хемингуей, отидоха стотици хиляди евро. Продаде се дори първата вана, монтирана някога в пицната сграда. Сякаш разсъбличаха хотела, за да представят пред възхитените купувачи от цял свят вещь след вещь, всяка излъчваща противоречива история и едновременно разкош. Именно тази впечатляващата колекция бе привлякла интереса на Клои.

„Следващият артикул е табелата на бар „Хемингуей“, лот номер 2905.“

Притегателната сила на обаянието, обгръщащо предметите, бе така наситена, че дори бохемската душа на Клои не успяваше да ѝ устои. Кога друг път щеше да ѝ се случи да се озове в Париж точно по времето на търг като днешния? Вестниците пишеха за аукциона от седмици, публикуваха подробности за вещите, включени в търга, и прогнозираха

за колко ще се продадат. Бяха сгрешили, прецени Клои, защото до този момент наддаването стигаше до суми, далеч по-високи от първоначално заявените.

Зави ѝ се свят от бързината, с която скачаха цифрите в евро. Публиката, погълната от ставащото, изглеждаше доста разнородна. Елегантни дами на средна възраст, възрастни господа в ярки костюми и млади мъже и жени по джинси и тениски, замаяни от трескаво вълнение като нея. Тя копнееше да се сдобие с нещо мъничко – някаква дреболийка с историческа стойност щеше да е истинско богатство за нея. Освен това, ако успееше да купи някоя вещ от днешния търг, щеше да занесе в Англия перфектен подарък за баба си – спомен от Париж, спомен от младостта.

Баба ѝ Адел не споделяше подробности за живота си по време на войната, но Клои знаеше, че бе прекарала един от най-тежките периоди на окупацията сред разкоша на „Риц“, когато част от блясъка на хотела бе, меко казано, помрачена от германската инвазия в Европа.

Дали пък нямаше да се появи нещо по джоба ѝ – например писалка или покривка? Седнала в богато украсената зала в близост до „Шан-з-Елизе“, Клои запрелиства каталога с напразната надежда да открие незначително и достъпно предложение. Но дори комплект хавлии, халати и чехли в наречения на името на хотела бонбоненорозов оттенък тръгваха от петстотин евро нагоре. В сравнение с останалите предмети те бяха най-евтините.

Радваше се, че не бе казала на баба си за аукциона. Клои искаше да я изненада с дребен, но символичен сувенир, обаче трябваше да признае, че всичко, което привличаше интереса ѝ, бе твърде скъпо. А и знаеше, че баба ѝ ще ѝ се скара, ако похарчи някаква неразумно голяма сума. Пък и на Адел ѝ предстоеше да се мести в малко жилище в комплекс за възрастни пенсионери, където едва ли щеше да има място

за антична тоалетка. Явно не беше писано. Писано ѝ бе да си остане наблюдател, не участник в събитието. Цял живот все така ѝ се случваше. Две неща си оставаха непроменени – това и вярата ѝ в силата на съдбата.

Клои никога не извлече полза от прекомерната си вяра в съдбата, но въпреки това продължи упорито да се придържа към този начин на мислене през по-голямата част от зрелия си живот. Все повтаряше: „Не е било писано“. Или поне до неотдавна беше така. Сега само няколко месеца я делиаха от четиресетия ѝ рожден ден и тя започна да се замисля, че все нещо *трябва да ѝ е писано*. Засега обаче нищо в живота на Клои не изглеждаше да е както трябва.

Какво всъщност искаше тя? Винаги бе мечтала да живее в Париж. При нейния професионален опит и свободно владеене на френски това бе естествен избор. И така, двайсет и една години след зараждането на мечтата Клои реши да направи нещо различно. Така, както младите хора си позволяват една „празна“ година между завършването на гимназията и следването в университет, за да пътуват и натрупат впечатления, тя щеше да замине, за да се отърси. Прие подхвърленото от приятелка предложение да работи през лятото във винтидж бутика ѝ в Париж.

Чувстваше, че точно от това има нужда – едно лято на лениво спокойствие в сравнение с обичайната въртележка, през което щеше да изкарва някакви пари, потънала сред ретро дрехи, да яде вкусна френска храна, да пие хубаво вино и евентуално да се научи да готви. Малко от тези опции съвпадаха с онова, което осемнайсетгодишната ѝ версия би очаквала от една „празна“ година, но в края на третото си десетилетие Клои имаше различни представи, нови мечти и точно така щеше да постъпи, защото ѝ бе писано да бъде там в този момент. Бе ѝ писано да постои сред вещите, кои-

то бяха обграждали баба ѝ в нейната младост и които тя бе докосвала на път за апартамента си по време на окупацията.

Може би столът, за който наддаваха в момента, беше стоял в стаята на Адел – или златният настолен часовник, или някое от нощните шкафчета, подредени покрай стената в очакване да ги изнесат на сцената в залата и да насочат прожекторите към тях. Наблюдаваше с интерес как сумите нарастват. Купувачите правеха почти незабележими жестове с табелките си, за да предложат по-висока цена. Бяха заможни по начин, по-различен от този, към който бе привикнала, докато беше омъжена за бившия си съпруг Роб. Богатството им бе бързо и яростно. Това нямаше значение, защото Клои бе загърбила онзи свят. Не искаше да се връща в мислите си към несполучливия си брак. Трябваше да гледа единствено напред. Изпъна рязко гръб, сякаш за да подчертае това си решение, и размести стола си. Внезапното ѝ движение привлече вниманието на мъж, седнал малко по-далеч на същия ред, и той се наведе напред, за да я види, като наклони табелката си. Водещият търга реши, че това е знак към него, и повиши цената на кучешкото легълце в стил „Луи XVI“, за което вървеше наддаването в момента. И Клои, и любопитният мъж застинаха неподвижно. На лицето му се изписа шок, когато осъзна, че бе нарушил първото правило на аукционите – не привличай вниманието на водещия, освен ако не искаш да купиш нещо. Той бавно-бавно се облегна назад и замръзна като статуя, а Клои потисна усмивката си.

И тогава търгът стигна до частта, от която Клои най-много се интересуваше – вещите от апартамента на Коко Шанел. Не само защото Шанел бе кралицата на френската мода, но и защото по време на войната там беше живяла баба ѝ като камериерка на прословутата жена.

Вълнението бе осезаемо. Хората около нея се въртяха в столовете си, изпъваха вратове, като че се канеха да надда-

ват. Тя бе дошла да наблюдава разпродажбата на вещите от апартамента на Шанел, но и останалите също. И въпреки че нямаше да участва в търга, Клои седна на крайчеца на стола и се приведе леко напред.

„Обзаведен лично от дизайнерката...“ – започна разказа си водещият и гласът му прекъсна мислите на Клои. Наддаването потече и запалените любители на Шанел се втурнаха да разграбват колекцията, за да я разхвърлят по домовете си из целия свят.

„Дами и господа, представяме на вашето внимание лот номер 3221 – стол и бюро в стил „Луи XV“ от апартамента на Коко Шанел.“

Клои погледна към бюрото от тъмно дърво в контраст със светлия стол. За нейна изненада, изложените за продан мебели изглеждаха бездушни въпреки изяществото си. Една след друга разкошните вещи сменяха собствениците си срещу огромни пачки евро. Хрумна ѝ, че в крайна сметка е добре, дето всичко тук е твърде скъпо, за да отиде в комплекс за стари хора в Ричмънд. Може би баба ѝ не би желала да притежава какъвто и да е сувенир, свързан с апартамента. Може би припомнянето, че бе преживяла в него през най-черните дни на окупацията, не бе подходящ подарък за 97-годишната жена.

Междувременно наддаването стигна до скандални суми и изтръгна Клои от размислите ѝ. Числата на екрана ставаха все по-големи. Някои участваха по телефона – служители на аукционната къща вдигаха ръка, за да приемат цени от тяхно име, докато публиката в залата размахваше табелки в трескава надпревара. Клои не смогваше да следи какво става, докато цената не стигна потресаващите 223 860 евро.

„Това е триста пъти повече от първоначалната оценка“, пророни жената до нея със смаяна усмивка. Из залата се чу нервен смях, след което избухна буря от аплодисменти.

Клои се присъедини. „Притегателната сила на Шанел“, прошепна тя на жената до себе си и тя кимна в съгласие.

Минаха на следващия лот и участниците започнаха бързо да наддават за двойка зелени кресла в стил „Луи XV“. Клои реши, че е видяла достатъчно, за да разбере, че тези вещи вероятно не означават нищо за баба ѝ, макар да бе живяла някога сред разкоша им. Мисълта по странен начин я утеши и я накара да използва паузата след разпродажбата на апартамента на Шанел, за да си тръгне.

Излезе във фойето, където аукционната къща бе подредила с предмети от търга серия „стай“, имитиращи някои от апартаментите на хотела с почти скандална слава. Спря се пред апартамента „Уиндзор“, наречен така в чест на абдикиралия крал Едуард VIII и Уолис Симпсън, които редовно бяха отседнали в него преди войната. Наслади се на украсата в бледосиньо и златно – толкова типична за френския XVIII век.

Мъжки глас я запита на френски: „Участвахте ли в наддаването?“.

Клои обърна поглед към тъмнокосия, малко над четиресетте мъж, облечен в красив тъмносин костюм с червена кърпичка в джоба на гърдите. Беше елегантен, живо олицетворение на парижка небрежност. Леката сянка по бузите му подсказваше, че се е обръснал късно снощи и тази сутрин е пропуснал да си даде зор. Излъчваше изискана, но малко нехайна красота.

– Не – отвърна тя. – Прекалено скъпо е за мен. А вие?

– *Non*, но заради мимолетна загуба на концентрация за малко да се окажа горд собственик на кучешкото легло, на което някога вероятно е спал любимецът на херцога на Уиндзор.

Тя потисна смеха си и се престори на сериозна:

– Беше много красиво кучешко легло.

– Редно беше да е красиво – струваше 2600 евро.

– Господи, за толкова ли се продаде?

Той се разсмя и огледа декора пред тях.

– Красиви мебели – каза.

– Да, чудесни са – отвърна Клои, докато всъщност си мислеше, че са доста претруфени. Напълно разбираше защо от „Риц“ са решили да сменят дизайна.

Двамата преминаха към следващата „стая“ – аранжировката на апартамента „Шанел“. Екипът на аукционната къща сновеше наоколо и връщаше по местата им вече продадени на търга вещи, които щяха да останат изложени до края на деня. Дали баба ѝ бе докосвала някои от предметите на показ? Лакираните шкафове, надиплените бледорозови завеси, златните часовници и китайските килими не ѝ говореха нищо и тя не съжаляваше, че е пропуснала възможността да се сдобие с някаква подобна ценност заради незначителния шанс Адел да я помни. Мястото им бе в музей, не в нормалния живот.

Пък и какво бе означавала баба ѝ за самата Шанел? Обикновена прислужница. През годините Клои представяше пред приятелите си разкрасена версия на миналото – особено след като започна повече да се интересува от мода. *О, да, баба е работила за Коко Шанел, даже са живели заедно по време на войната*, но истината за всекидневието на Адел вероятно бе много по-сива, отколкото ѝ се искаше да повярва.

Даде си сметка, че мъжът я наблюдава, докато се лута в мислите си.

– Не ви ли харесва апартаментът „Шанел“? – попита той. – Стаята, в която прочутата Коко е размахвала вълшебната си пръчка, със сигурност е най-вълнуващата от цялата колекция.

Клои се засмя на неумелия му опит да се пошегува.

– Мислех си, че ще е така. Всъщност съм малко разочарована. И аз не знам какво очаквах. Хубава е, но ми идва леко в повече.

– В повече? – не разбра той.

– Натруфено е.

– Е, това е „Риц“ – каза мъжът, сякаш това обясняваше всичко.

– Просто не мога да си представя баба в тази обстановка. Целият ѝ начин на живот, искам да кажа... никога не е била бедна, но този разкош просто не ѝ приляга.

Той се втренчи в нея:

– Вие сте внучка на Шанел?

– Не, не, баба ми е живяла с нея по време на войната.

– В „Риц“ ли? – присви очи той.

– Да – отвърна Клои. – Не в самия апартамент, разбира се. Поне така мисля, не знам със сигурност. Баба е от хората, които избягват да говорят за войната. Но след като е работила за нея, значи е виждала тези вещи, докосвала ги е и аз просто... исках да ги разгледам лично. Особено подредени така, както ги е виждала тя, докато е служила на Шанел.

Мъжът я погледна с любопитство и тя изпита нужда да се дообясни.

– Мислех, че ще ми помогне да я разбера по-добре, да науча повече за период от живота ѝ, за който нищо не знам, че това ще ни сближи. Но... не мисля, че се получи.

– А отдалечи ли ви? – запита той.

– Не – отвърна замислено Клои. – Нищо подобно.

– Е, значи няма нанесени щети – заключи той.

Клои се усмихна:

– Така е.

– Аз съм Етиен, между другото.

– Клои – тя пое протегнатата му ръка.

Хората заизлизаха от залата на аукциона по време на една от почивките.

– Мисля, че са обявили антракт – отбеляза Етиен. – Ще се връщате ли после обратно на търга?

– Не, видях достатъчно. А вие?

Той се огледа замислено и поклати глава:

– Изкарах цял ден тук. Имам нужда от едно хубаво кафе.

– Чудесно би било – отвърна тя, без да се усети, и в следващия миг осъзна, че му намеква да я вземе със себе си.

– Знам едно хубаво кафене с маси на открито – реагира Етиен със секунда закъснение. – Глупаво е да се седи на закрито при такова слънце. Бихте ли... се присъединили към мен?

Това не влизахе в първоначалните ѝ намерения. Клои погледна часовника си, за да спечели малко време. Да приеме ли? Щеше да е доста спонтанна реакция. Но нали тъкмо такава бе целта на престоя ѝ в Париж. Да опитва нови неща, да живее по различен начин, по-непринудено. Беше се уговарила да вечеря с приятел, но дотогава имаше много време. Трябваше да си намери занимание, а кафето ѝ се стори добра идея. Както и възможността да завърже ново приятелство.

Тръгнаха рамо до рамо. Заприказваха се за времето и Етиен отбеляза, че е избрала типично британски начин да завърже разговор.

– Е, вие първи споменахте колко е слънчево днес – възрази тя.

– Вярно е – засмя се той. – И така... кажете ми как баба ви се озова в „Риц“ при Коко Шанел. Французойка ли беше, или англичанка като вас?

– Французойка – поясни тя, докато пресичаха „Шан-з-Елизе“.

Булевардът гъмжеше от хора, коли, червени туристически автобуси, кафенета и любопитни посетители. Кривнаха в тясна странична улица, обрамчена от дървета, хвърлящи благодатна сянка под яркото слънце, и малък затревен участък, който трябваше да мине за градина.

– Честно казано – доуточни Клои, – не съм съвсем сигурна как се е озовала при нея. Били са странни времена и

както моята майка ми обясни, някои хора просто не обичат да говорят за войната. Баба ми е от тях, за съжаление. А е вече на деветдесет и седем и хората от нейното поколение няма още дълго да бъдат с нас.

Етиен кимна със съчувствие:

– Техните истории неизбежно ще си отидат с тях.

Стигнаха до модерно кафене на открито с ниски маси и столове в черно и бяло. Посетителите не бяха туристи, а видимо заможни парижани, излезли за няколкоминутна почивка от офисите наоколо. Клои продължи:

– Някои истории просто не искат да бъдат изваждани на бял свят. Предполагам, че на баба ѝ е мъчително да си припомня онези дни. Англия не е била под нацистка окупация, така че разказите за бомбардировките, които съм слушала, нямат общо с преживяното от баба ми тук, в Париж, по време на нацисткия режим. Сигурно е било съвсем различно.

Клои се отпусна на стола си и зачака новия си познат да каже нещо. Но той мълчеше. Изглеждаше толкова спокоен и уверен, седнал срещу нея. Извади слънчеви очила от вътрешния си джоб и си ги сложи. Клои не носеше своите и се почувства в неизгодно положение. Очите му бяха скрити, докато той можеше ясно да вижда нейните. Стори ѝ се, че я разглежда и оценява. Поръча си кафе с мляко и се притесни от акцента си, когато Етиен поиска същото на много по-мелодичен френски от нейния. Младият сервитьор реагира на поръчката му различно, по-свойски, и Клои си даде сметка, че колкото и добре да говореше езика, местните винаги усещаша, че не е една от тях.

– Права сте, разбира се – каза той най-накрая. – Изпитанията, през които е минала баба ви в Париж, не са били като тези на съвременниците ѝ в Лондон по време на войната. Но също така са били съвсем различни от преживяванията на обикновените парижани.

– Какво имате предвид?

– Тя е живеела сред разкоша на „Риц“ заедно с Шанел, *non*? Не мисля, че много хора са прекарвали окупацията по този начин.

– Искате да кажете, че... не е било толкова тежко?

Не беше сигурна дали намеът му я подразни, или не. Нямахше представа как е живяла баба ѝ, поне не достатъчно, за да му възрази. Нито беше наясно дали има основания да го оборва.

– Какво знаете за Коко Шанел? – запита Етиен.

– Достатъчно, мисля. Донякъде съм я изучавала в колежа. Интригуваше ме най-вече заради връзката ѝ с баба ми. Знам, че е имала много любовници, но никога не се е омъжвала. Знам, че двете със сестра ѝ загубили родителите си и Шанел била пратена в сиропиталище. Помня, че четох за аферата ѝ с херцога на... по дяволите, забравих му името.

– Уестминстър – подсказа Етиен.

– Точно така – Уестминстър. Говори се, че всички улични лампи в лондонския район Уестминстър по негово настояване били украсени с преплетени букви *C* в чест на Шанел. Въпреки че всъщност са съкращение за „Общински съвет“, което е доста по-сучно обяснение според мен.

– Не знаех – каза Етиен. – Трябва да мина да ги разгледам следващия път в Лондон.

Клои продължи:

– Знам, че по време на войната е живеела в „Риц“, въпреки че е разполагала с апартамент над бутика си, който и до днес се намира буквално от другата страна на улицата срещу задния вход на хотела. И знам, че баба ми ѝ е била един вид камериерка. Но тъй като тя никога не ми е разказвала за Шанел и за военните години, знам само това, което съм учила за младостта ѝ и за последвалия ѝ възход. Боя се, че не съм се задълбочавала повече. Животът ме поведе по други пътища. Защо? – подтикна го Клои. – Какво знаете вие?

– Виджте – наведе се леко напред Етиен, – аз напълно се различавам от вас. Запознат съм много повърхностно с ранните ѝ години и много повече със съдбата ѝ след войната. Няколко години от живота на Шанел са почти... – той замълча и после продължи с накъсани изречения – изтрити от френската история. До неотдавна в историческите съчинения не се споменаваха нищо за този ѝ период. Смяташе се, че е по-добре за паметта ѝ, пък и за самата Франция, да бъде забравен. Но малко по малко излязоха подробности. Бяха публикувани документи. И започна да се изяснява какво е вършила.

– Документи? Какво е вършила? – запита Клои. – Не мислех, че е вършила каквото и да било през войната. Не мислех, че френските жени са могли да *свършат* много по време на окупацията.

Етиен сви рамене. Междувременно кафето им пристигна. Близо до тях шофьор натисна клаксона, за да стресне турист, който пресичаше, гледайки в грешната посока.

– Изглежда, силно се интересувате от нея – отбеляза Клои. – Защо?

– Така е – кимна той. – По много причини.

Силното слънце я накара да присвие очи.

– Аукционът събуди любопитството ми – продължи той бързо. – Дойдох да... видя.

– Да видите какво?

Той се облегна назад:

– Всичко. Някога в апартамента „Шанел“ е висяла велика картина. Никой не знаел от колко време е била там, и още по-важното, никой не знаел откъде се е взела.

Клои слушаше внимателно.

– Когато „Риц“ затвори врати през 2012 г., за да се подготви за разпродажбата и последващия ремонт, откриха в апартамента „Шанел“ една великолепна картина. Загубен шедьовър

на Шарл Льобрюн* от 1647 г. Преливащ от цветовете и изпълнен с живот. Казва се „Саможертвата на Поликсена“** и не е ясно откъде е дошъл. Затова исках да видя как са аранжирали стаята ѝ за търга. Много хора приемат цялото това излагане на вещите ѝ за театър, но не и аз... Аз просто трябваше да го видя.

Стори ѝ се, че мъжът се опитва безуспешно да разгадае нещо, заседнало дълбоко в подсъзнанието му. Клои го изчака да намери най-точните думи за това, което се опитваше да изрази.

– Исках да си изградя собствена представа за обстановката и за жената, която е притежавала платно на Льобрюн. Разбирате ли ме?

– Да. По същия начин и аз дойдох, за да усетя връзката с баба ми.

– Така е – съгласи се той – донякъде. Съществуват много... догадки какво се е случило с изчезналите през войната произведения на изкуството. Една част е била унищожена, друга – изгубена.

– Под „изгубена“ имате предвид открадната – уточни тя. Етиен сви рамене:

– Невинаги, но най-често. Никой не може да докаже откъде се е появила творбата на Льобрюн, но случката събуди интереса ми към един от аспектите на войната, за който едва отскоро се заговори по-задълбочено. Как разни хора,

* Прочут френски художник и теоретик на изкуството (1619 – 1690 г.). Основоположник на стила „Луи XIV“. Кралят Слънце го наричал „най-великият художник на всички времена“. – Бел. пр.

** Действително на 23 януари 2013 г. изкуствоведите консултанти на парижкия „Риц“ Ванда Тимовска и Джоузеф Фридман обявяват, че са открили тази ранна творба на Льобрюн, която се е смятала за загубена от почти век. Според гръцката митология Поликсена, дъщеря на троянския цар Приам, използва чара си, за да примами врага Ахил да ѝ разкрие слабото си място, и така помага на братята си да го убият. – Бел. пр.

по принцип примерни граждани, в един момент безнаказано са отнели чужда собственост.

– Чужда собственост?

В отговор Етиен само кимна.

– Къде е сега картината на Лъобрюн? – запита Клои. – И тя ли е включена в търга?

– *Non* – отвърна Етиен, допивайки кафето си. – Тъй като е призната за шедьовър, веднага са я отделили от останалите предмети и сега е изложена в Метрополитън Мюзийм в Ню Йорк. Видях я при последното си посещение. Удивителна е – като жива. Искях да разгледам помещението, където е висяла толкова много години. Не можех да си позволя да отседна в апартамента, затова дойдох днес на търга. По мое мнение не се връзва с обзавеждането, което Шанел толкова внимателно е била подбрала. Странен избор, който според мен потвърждава съмненията ми.

– Значи мислите, че Шанел е притежавала крадена картина?

– Мисля, че ѝ е била подарена от крадеца. Или я е купила, без да се поинтересува от произхода ѝ, което също е укоримо. Пазарът е бил зает с крадено изкуство, със заграбено изкуство. Заграбено от богатите еврейски семейства. Не само изкуство, но и антикварни ценности, мебели, понякога цели къщи. Виждали ли сте имението „Ротшилд“ в Булонския лес?

Клои поклати отрицателно глава.

– Не сте единствена. Повечето хора дори не са чували за него. Било е откраднато от семейството през войната. Все още не е рухнало, но е покрито с графити, а отвътре – изтърбушено. Самите Ротшилд са се отказали да си го получат обратно след победата.

Клои зяпна изумено, но не заговори. Етиен продължи:

– Може би Коко Шанел е придобила платното по пресътпен начин. Може би не. То никога не е присъствало в спи-

същите на придобитите от „Риц“ произведения на изкуството. И все пак: цветовете му са толкова ярки и живи – странен избор за жена, обзавела стаите си в изящен китайски стил.

– Може да е държала картината с надежда, че с годините цената ѝ ще се повиши – предположи Клои.

Етиен кимна:

– А в края на войната, когато французите са започнали да издирват съратниците на нацистите, е преценила, че ще е неразумно да тръгне да изнася подобна картина, и е решила просто да замине, да я остави зад гърба си и да се прави, че няма нищо общо с нея.

Сервитърът донесе сметката и Етиен изпревари Клои, като остави шепа лъскави монети върху подноса.

– Благодаря – каза тя, докато той плащаше.

– За мен е удоволствие.

– Значи смятате, че Шанел е имала връзка с нацистите? – запита Клои. – Не е била чиста като сълза, както я описва баба.

– Колко интересно определение – отбеляза той. – Баба ви казва, че Шанел е била... – Той замълча и повтори с усмивка: – Чиста като сълза?

– Ами аз... – Клои се замисли. Всъщност баба ѝ никога не бе разказвала каква е била Шанел като работодател или като човек. Беше споделила едва шепа голи факти. Че Шанел е била вече прочута и богата, че е водела охолен живот в „Риц“, че тя самата я е придружавала и работела за нея, че Шанел я наела, защото смятала, че двете имат много общо, и ако не е била тя, Адел е щяла да изнемогва в нищета и по всяка вероятност да спи под мостовете. Така събрани, тези факти създаваха впечатление за добронамерена и внимателна личност. Но баба ѝ всъщност никога не го беше казвала в прав текст. А що се отнася до войната, Клои бе принудена да признае, че няма никаква информация.

– Възгледът, че Шанел е била абсолютно невинна, ме изненадва – каза Етиен. – Била е колаборационистка в най-точния смисъл на понятието.

Изрече думите толкова внезапно, че на Клои ѝ отне няколко мига, за да осъзнае чутото. Очите ѝ бавно се разшириха от изненада:

– Какво?

Той я погледна с разбиране.

– Била е колаборационистка? – усъмни се тя, невярваща, че баба ѝ може да е била толкова близка с подобна личност. Може би Етиен преувеличаваше и истината бе по-безобидна.

– В какъв смисъл колаборационистка? – предизвика го тя.

Етиен я погледна:

– През Втората световна война Коко Шанел е била нацистки агент.